

Rīgā, 2016. gada 30.oktobrī

Adresāts:
SIA "Kaugas"
Reģ.nr. 52103074671
Pļavu iela 17
Liepāja LV-3411, Latvija

Kopija (elektroniski):
Dabas aizsardzības pārvalde
Baznīcas iela 7
Sigulda LV-2150, Latvija
E-pasts: daba@daba.gov.lv

RENCĒNMUIŽAS ALEJAS IZVĒRTĒJUMS ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO BEZMUGURKAULNIEKU SUGU SAGLABĀŠANAS KONTEKSTĀ

EKSPERTA ATZINUMS
Nr. 2016/2

1. EKSPERTA ATZINUMA SAGATAVOŠANAS MĒRĶIS UN UZDEVUMI

Eksperta atzinuma sagatavošanas mērķis ir pēc SIA "Kaugas" lūguma, Dabas aizsardzības pārvaldes (turpmāk – DAP) publiskā iepirkuma "Aleju apsekošana un izvērtēšana" (Nr. DAP2016/22) (turpmāk – iepirkums) ietvaros **sniegt sertificēta sugu un biotopu aizsardzības jomas eksperta viedokli par Rencēnmuižas alejas (turpmāk – Alejas) nozīmi īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu saglabāšanas kontekstā**. Atbilstoši iepirkuma tehniskajā specifikācijā noteiktajam, eksperta atzinuma sagatavošanas laikā ir pievērsta uzmanība šādiem uzdevumiem – Alejas inventarizācijas (lauka apsekojuma) laikā pārbaudīt, vai tajā ir konstatējama īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu vai šo sugu dzīvotņu klātbūtne (1), raksturot īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu dzīvotņu kvalitāti (2), apkopot publiski pieejamajā zinātniskajā literatūrā, datubāzes un citos informācijas avotos iekļauto informāciju par Alejā līdz šim konstatētajām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām (3), balstoties uz iepriekš minēto informāciju, novērtēt Alejas pašreizējo stāvokli un ilgtermiņa tendences īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un šo sugu dzīvotņu saglabāšanas kontekstā (4), sagatavot rekomendācijas Alejas apsaimniekošanai īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un šo sugu dzīvotņu saglabāšanas kontekstā (4), kā arī sniegt Alejas pašreizējo robežu izvērtējumu īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un šo sugu dzīvotņu saglabāšanas kontekstā (5).

Eksperta atzinums ir sagatavots par sugu grupu – bezmugurkaulnieki. Eksperta atzinumā ir aplūkota informācija par 14.11.2000. LR MK noteikumos Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo sugu sarakstu" uzskaitītajām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām un šo sugu dzīvotnēm. Papildus ir aplūkota informācija arī par dabiskajiem meža biotopiem (Ek u.c. 2002) un Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamajiem meža biotopiem (Auniņš 2013) raksturīgajām bezmugurkaulnieku indikatorsugām, jo tās var palīdzēt novērtēt Alejas nozīmi kopējās bezmugurkaulnieku daudzveidības kontekstā, kā arī norādīt uz atsevišķu īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu klātbūtni. Informācija par citām bioloģiskās daudzveidības vērtībām, to skaitā īpaši aizsargājamajiem biotopiem nav šī eksperta atzinuma kompetencē.

Eksperta atzinums ir sagatavots divos identiskos eksemplāros (katrs uz 11 lpp.) – viens no tiem tiek iesniegts atzinuma pasūtītājam SIA "Kaugas, otrs paliek atzinuma autora rīcībā. Atbilstoši iepirkuma tehniskajā specifikācijā noteiktajam, eksperta atzinums pasūtītājam tiek papildus iesniegts elektroniski *docx formātā. Atbilstoši 16.03.2010. LR MK noteikumos Nr. 267 "Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu sertificēšanas un darbības uzraudzības kārtība" noteiktajam, informācija par šo eksperta

atzinumu, kā arī atzinuma kopija elektroniskā formātā gada nogalē tiks iesniegta Dabas aizsardzības pārvaldē. Eksperta atzinums ir sagatavots atbilstoši 30.09.2010. LR MK noteikumos Nr. 925 "Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības" noteiktajam.

2. EKSPERTA ATZINUMA SAGATAVOŠANAS METODES

2.1. ALEJAS ĢEOGRĀFISKAIS NOVĪETOJUMS

Aleja atrodas Burtnieku novada Rencēnu pagastā, tās centra koordinātes (LKS-92): X590340, Y401644, kadastra Nr.96780040046 (Aleja daļēji ietilpst arī līdzās pieguļošo zemesgabalu teritorijā). Alejas ģeogrāfiskā novietojuma kartoshēma ir parādīta 1.attēlā. Aleja novietota nelielā apdzīvotā vietā – Rencēnmuižā. **Aleja ir aizsargājama, tai ir dabas pieminekļa statuss, taču tā nav Natura 2000 teritorija.** Aleja atrodas Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta neitrālajā zonā (Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldības sistēma "Ozols", turpmāk - DAP Ozols).

1. attēls. Rencēnmuižas alejas ģeogrāfiskā novietojuma kartoshēma (LKS-92 koordinātu sistēma, ziemeļu virziens norādīts attēla augšējā kreisajā stūrī). Alejas robežu dati: Dabas aizsardzības datu pārvaldības sistēma "Ozols" (skatīts 30.10.2016.). Pamatnes dati: 5.etapa ortofoto karte (Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra, 2013), LU ĢZZF WMS, skatīts 30.10.2016., pieejams <http://www.kartes.geo.lu.lv>. Kartoshēma sagatavota QGIS 2.12.3.

2.2. ALEJAS INVENTARIZĀCIJAS APRAKSTS

Eksperta atzinums ir balstīts uz Alejas inventarizācijā (lauka apsekojumā) dabā konstatētajiem faktiem. Aleja apsekota 13.09.2016., laika periodā plkst. 12:45-13:45. Alejas apsekošanas laikā ir silts, saulains laiks. Alejas apsekošanas sezona un laikapstākļi ir piemēroti nozīmīgāko alejas apdzīvojošo bezmugurkaulnieku sugu klātbūtnes konstatēšanai. **Alejas inventarizācijā galvenās mērksugas bija lapkoku praulgrauzis *Osmoderma barnabita* (=emerita), spožā skudra *Lasius fuliginosus* un marmora rožvabole *Liocola marmorata*.** Visas trīs minētās aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas ir saistītas ar dzīviem, augošiem dobumainiem kokiem, kas ir tipiskākais aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu mikrobiotops alejās.

Inventarizācijā bezmugurkaulnieku sugu uzskaitēm izmantota Natura 2000 teritoriju bezmugurkaulnieku monitoringa metodikā (Vilks u.c. 2013) detalizēti aprakstītā un aleju inventarizācijai nedaudz modificētā bezmugurkaulnieku sugu mikrobiotopu pārbaudes metode. Uzskaites laikā eksperts lēnām pārvietojas pa aleju, apskata alejas kokus un mērķtiecīgi pārbauda īpaši aizsargājamajām sugām raksturīgos mikrobiotopus – vecus, dobumainus kokus, nokaltušus kokus, kokus ar sēņu augļķermeņiem u.c. (Telnov 2005, Vilks u.c. 2015). Mikrobiotopu pārbaudes mērķis ir aizsargājamo bezmugurkaulnieku pieaugušo indivīdu, kāpuru vai sugām raksturīgo darbības pēdu (kāpuru ekskrementu, vaboļu izskreju, sasveķojuma) meklēšana. Marmora rožvaboles klātbūtne atzīmēta tikai tādās situācijās, kad atrastas pieaugušās vaboles, to atliekas vai kāpuri. Atzinuma autora ieskatā, marmora rožvaboles klātbūtne nav pārliecinoši pierādāma, balstoties tikai uz kāpuru ekskrementiem, jo tie ir līdzīgi citu rožvaboļu sugu kāpuru ekskrementiem, un dažādas rožvaboļu sugas var apdzīvot vienu un to pašu atradni, vienu un to pašu koku dobumu. Īpaši aizsargājamo sugu atrašanās gadījumā, atradnes kartētas un, izmantojot GPS uztvērēju Trimble Juno 3B, atzīmētas to ģeogrāfiskās koordinātes.

Inventarizācijā noteikts, vai Alejā ir sastopama lapkoku praulgrauža (un citu kopā ar šo sugu dzīvojošo aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu) dzīvotne, kuras detalizēts apraksts ir sniegts pārskatā par Biotopu direktīvā iekļautajām un Latvijā sastopamajām bezmugurkaulnieku sugām (Vilks u.c. 2015). Dzīvotnes kvalitātes stāvokļa raksturošanai izmantoti šādi parametri – vecu, dobumainu platlapju koku klātbūtne (1), dobumaino koku daudzums (2), telpiskais izvietojums (3) un apgaisojuma apstākļi (4), kā arī platlapju koku paaudžu skaits (5). Visi konstatētie dobumainie koki, neatkarīgi no dobumu izmēriem, kartēti un, izmantojot GPS uztvērēju Trimble Juno 3B, atzīmētas to ģeogrāfiskās koordinātes. Papildus atzīmēti vēl citi dažādām aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām nozīmīgu mikrobiotopu parametri – atsegtas koksnes, sēņu augļķermeņu, sirseņu ligzdu un sulojošo koku klātbūtne.

Aleja dažādos rakursos nofotografēta, iegūstot vispārīgas kopskata un Alejā raksturīgāko aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu mikrobiotopu tuvplāna fotogrāfijas.

2.3. KAMERĀLĀS DATU ANALĪZES APRAKSTS

Apkopota visa zinātniskajā literatūrā ("Latvijas Entomologs", Telnov D. un Telnov D. u.c. (2001-2016); "Baltic Journal of Coleopterology", Barševskis A. u.c.; "Acta Biol. Univ. Daugavp.", Barševskis A. u.c.) pieejamā informācija par Alejā jau iepriekš zināmajām īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku (lielākoties vaboļu) sugu atradnēm. Pārbaudīta DAP Ozols un dabas novērojumu portālā Dabasdati.lv esošā informācija. Alejas inventarizācijas laikā iegūtie GIS dati (aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu atradņu koordinātes, dobumaino koku koordinātes) apstrādāti QGIS 2.12.3. programmā. Izmantota LKS-92 koordinātu sistēma. Dobumaino koku telpiskā novietojuma, funkcionālās sasaistes raksturošanai, ap katru dobumaino koku atrašanās vietu konstruēta 300m buferzona (atbilstoši zinātniskās literatūras datiem šādā attālumā parasti spēj pārvietoties lapkoku praulgrauža pieaugušās vaboles). Aprēķināts dažādu Alejā sastopamu aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām nozīmīgu mikrobiotopu skaits. Lai noteiktu Alejas izolācijas pakāpi lapkoku praulgrauža dzīvotņu kontekstā, izmantojot DAP Ozols datus, noskaidrota tuvākā zināmā lapkoku praulgrauža atradne un aprēķināts attālums līdz tai. Lapkoku praulgrauža dzīvotnes kontekstā, kamerāli izvērtēta Alejas tuvākā apkārtnē, balstoties uz ortofoto karšu, mežaudžu plānu informāciju.

3. VISPĀRĪGS ALEJAS UN TAI PIEGUĻOŠĀS TERITORIJAS RAKSTUROJUMS

Vispārīgs vizuāls priekšstats par Aleju iegūstams, iepazīstoties ar 2.attēlu. Aleja ir aptuveni 180m gara. Alejā aug vidēji veci ozoli. Alejai kopumā ir raksturīga izteikta, vienlaidus, tipiska "tunelveida" struktūra, vainagi saskaras gan vienā ceļa pusē, gan pretējās pusēs esošajiem kokiem. Katrā ceļa pusē ir divas paralēlas koku rindas, tādēļ faktiski šī ir dubultaleja. Aleja novietota uz ļoti lēzenas nogāzes reljefa, tās austrumu gals atrodas augstāk par rietumu galu. Aleja novietota pie vidēji liela lauku grants ceļa. Alejas iekšējo rindu koki aug aptuveni 2-4m attālumā no ceļa braucamās daļas.

Alejas apsekošanas laikā uz ceļa novērota nelielas intensitātes transportlīdzekļu kustība. Aleja atrodas ārpus lielākām apdzīvotām vietām, pieguļošajā teritorijā atrodas atklāta lauksaimniecības zemju ainava, privāts Rencēnmuižas parks (ziemeļos) un viena neapdzīvota ēka (dienvidos). Tuvākajā apkārtnē aptuveni 2,4km garumā atrodas alejas ar tipisku, vairāk vai mazāk vienlaidus “tuneļveida” struktūru, bioloģiski veciem un vidēji veciem platlapju (kļavas, liepas, oši, ozoli) kokiem, to skaitā – dobumainiem kokiem (3.attēls, 4.attēls).

2.attēls. Vispārīgs Rencēnmuižas alejas izskats. Alejā aug vidēji veci ozoli. Koki katrā ceļa pusē ir novietoti divās paralēlās rindās, tādēļ faktiski šī ir dubultaleja. Foto: Kristaps Vilks, 2016

3.attēls. Rencēnmuīžas alejas apkārtnē aptuveni 2,4km garumā atrodas ceļu posmi ar alejām tipisku struktūru. Šajās alejās aug bioloģiski veci un vidēji veci platlapju koki, pieejami dobumaini un atsevišķi nokaltuši koki. Augšējā rindā – aleja Rūjienas virzienā, vidējā rindā – aleja Ēveles virzienā, apakšējā rindā – aleja Rencēnu virzienā. Foto: Kristaps Vilks, 2016.

4. ALEJAS INVENTARIZĀCIJAS REZULTĀTI

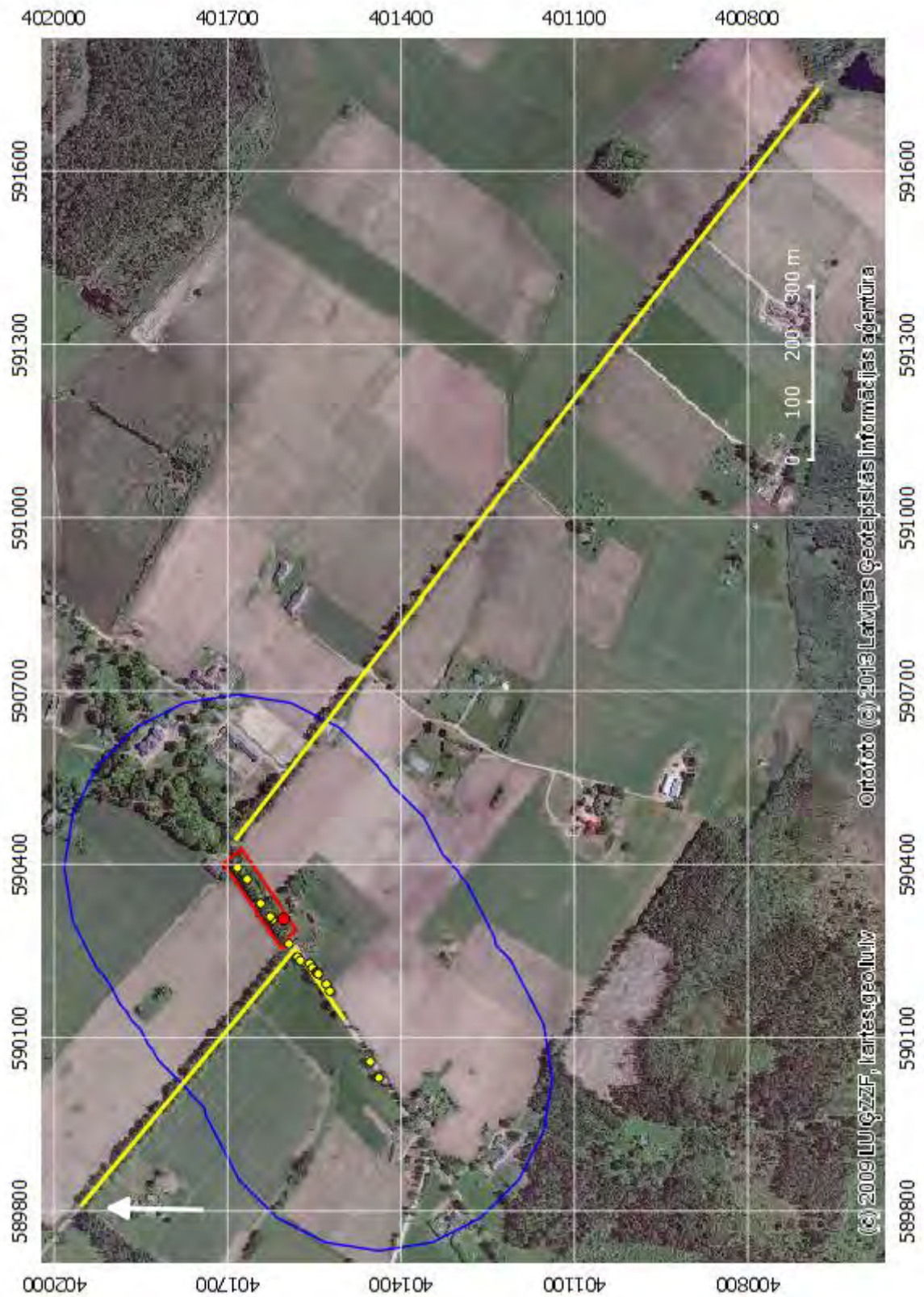
4.1. KONSTATĒTĀS ĪPAŠI AIZSARGĀJAMĀS BEZMUGURKAULNIEKU SUGAS

Alejā tās apsekošanas laikā uz viena koka ir konstatēta viena īpaši aizsargājamā bezmugurkaulnieku suga – spožā skudra *Lasius fuliginosus* (4.attēls). Citas aizsargājamās un retās bezmugurkaulnieku sugas nav atrastas. Papildus apsekotajās alejās dobumainos kokos atrasti nenoteiktu rožvaboļu sugu kāpuru ekskrementi, tomēr apstiprināt marmora rožvaboles *Liocola marmorata* klātbūtni nebija iespējams.

4.2. KONSTATĒTĀS ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO BEZMUGURKAULNIEKU SUGU DZĪVOTNES

Aleja ir lapkoku praulgrauža dzīvotne (un citu ar lapkoku praulgrauzi saistītu, dobumainos kokus apdzīvojošo aizsargājamo sugu – marmora rožvaboles, spožās skudras utt. dzīvotne), jo tajā ir sastopami dobumaini platlapji (4.attēls).

4.attēls. Rencēnmuižas aleja un papildus apsekotās alejas tās tuvākajā apkārtnē, īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu atradņu un dzīvotnes elementu telpiskā izvietojuma kartoshēma, atbilstoši 2016.g. inventarizācijas un kamerālās analīzes rezultātiem (LKS-92 koordinātu sistēma, ar baltu bultu norādīts ziemeļu virziens). Paskaidrojumi: dzeltenas

krāsas aplīši – dobumainie koki, sarkanas krāsas aplīši – inventarizācijā konstatētās īpaši aizsargājamo/reto bezmugurkaulnieku sugu atradnes (spožā skudra *Lasius fuliginosus*), ar sarkanu līniju parādītas Rencēnmuižas alejas robežas, ar dzeltenām līnijām – aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām potenciāli nozīmīgas alejas, ar zilu līniju – 300m buferjosla ap uzkartētajiem dobumainajiem kokiem. Alejas robežu dati: Dabas aizsardzības datu pārvaldības sistēma “Ozols” (skatīts 30.10.2016.). Pamatnes dati: 5.etapa ortofoto karte (Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra, 2013), LU ĢZZF WMS, skatīts 30.10.2016., pieejams <http://www.kartes.geo.lu.lv>. Kartoshēma sagatavota QGIS 2.12.3.

Dobumaino koku skaits nav liels, kopumā inventarizācijā uzkartēti tikai 6 dobumaini koki aizsargājamajā Alejā un vēl 12 koki papildus apsekotajā alejā, kas ved Rencēnu virzienā. Katrs no uzkartētajiem dobumainajiem kokiem atrodas ne tālāk kā 300m līdz kādam citam dobumainam kokam (4.attēls). Arī citās papildus apsekotajās alejās (Ēveles un Rūjienas virzienā) ir pieejami dobumaini koki, tomēr tie inventarizācijā nav kartēti. Kopumā alejai ir raksturīgi diezgan labi izgaismoti platlapji, saules gaismas labāk izgaismoti koki ir Alejas ārējās koku rindās. Papildus apsekotajās alejās ir saules ļoti labi izgaismoti koki, izņemot to aleju, kas ved Rūjienas virzienā, kur daļai no kokiem stumbri ir noēnoti (3.attēls). Aizsargājamajā Aleja ir tikai vienas paaudzes (vidēji veci) ozoli, savukārt papildus apsekotajās alejās pieejami arī vecāki un lielāku dimensiju platlapji.

Papildus atzīmēti šādi aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām nozīmīgi mikrobiotopi – alejā atsevišķiem kokiem ir zema vitalitāte un daudz atmirušās koksnes lielu dimensiju zaru formātā (5.attēls). Alejā pieejama atmirušā koksne (zari), dažiem kokiem ir atsegta koksne, papildus apsekotajās alejās atrodami arī nokaltuši koki, koki ar sēņu augļķermeņiem un sulojoši koki. Kopumā Alejā uzskaitīti trīs retām un aizsargājamām bezmugurkaulnieku sugām nozīmīgi mikrobiotopi, bet papildus apsekotajās alejās – seši dažādi mikrobiotopi. Kā negatīvs faktors papildus apsekotajās alejās ir konstatēta dobumu dedzināšana.

5.attēls. Dzīvs, augošs ozols ar zemu vitalitāti un lielu atmirušās koksnes daudzumu. Nozīmīgs reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu mikrobiotops Rencēnmuižas alejā. Foto: Kristaps Vilks, 2016.

5. KAMERĀLĀS DATU ANALĪZES REZULTĀTI

Pārbaudītajās datubāzēs (DAP Ozols, Dabasdati.lv, skatīts 30.10.2016.) nav norādīta informācija par Alejā konstatētām aizsargājamo bezmugurkaulnieku atradnēm, tomēr atbilstoši DAP Ozols informācijai, tieši līdzās pieguļošajā Rencēnmuižas parkā, netālu (180m attālumā) atrodas lapkoku praulgrauža *Osmoderma emerita* atradne. Atbilstoši DAP ozols datiem nākamā tuvākā zināmā lapkoku praulgrauža atradne atrodas nepilnu 9 km attālumā.

Zinātniskajā literatūrā (Telnov et al. 2006.) norādīts, ka Rencēnmuižas apkārtnes alejās konstatēta divu aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu (blāvās briežvaboles *Dorcus parallelipedus* un marmora rožvaboles *Liocola marmorata*) un divu dabisko meža biotopu bezmugurkaulnieku indikatorsugu (melnās praulvaboles *Prionychus ater* un četrplankumu sēņgrauža *Mycetophagus quadripustulatus*) klātbūtne. Tomēr no publikācijas nav skaidrs, vai visas četras norādītās sugas ir atrastas aizsargājamajā Alejā vai kādā no citām tuvākās apkārtnes alejām.

Kamerāla ortofoto karšu informācijas analīze liecina, ka Alejas apkārtne (<300m attālumā) atrodas dažādas lapkoku praulgrauzim potenciāli piemērotas dzīvotnes (Rencēnmuižas parks, alejas ar kopējo aptuveno garumu 2,4km).

6. ALEJAS NOZĪME ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO BEZMUGURKAULNIEKU SUGU KONTEKSTĀ

Apkopojot Alejas inventarizācijā iegūtos rezultātus, jāsecina, ka **pašlaik Alejā pārliecinoši konstatēta tikai viena īpaši aizsargājamā bezmugurkaulnieku suga - spožā skudra**. Tomēr iepriekš Rencēnmuižas apkārtne atrastas vēl trīs aizsargājamās (lapkoku praulgrauzis, marmora rožvabole, blāvā briežvabole) un divas dabisko meža biotopu bezmugurkaulnieku indikatorsugas (melnā praulvabole, četrplankumu sēņgrauzis (Telnov et al. 2006, DAP Ozols, skatīts 30.10.2016.)). Literatūrā gan nav norādīts, vai šīs sugas atrastas tieši aizsargājamās Alejas teritorijā. Tā kā aizsargājamajā Alejā ir maz dobumainu koku un vecākie koki atrodami ārpus Alejas, domājams, ka literatūrā uzskaitītās retās bezmugurkaulnieku sugas ir konstatētas Rencēnmuižas apkārtne ārpus aizsargājamās Alejas teritorijas. Par lapkoku praulgrauzi ir precīzi zināma atradne Alejai pieguļošajā Rencēnmuižas parkā. Inventarizācijā papildus apsekotajās alejās ir konstatētas visām literatūrā minētajām sugām piemērotas dzīvotnes. Kopumā Rencēnmuižā ir zināmas sešu retu vai aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu atradnes, kas vērtējams kā liels sugu skaits. Starp šīm sugām ir visas trīs alejām tipiskās aizsargājamo bezmugurkaulnieku mērksugas- spožā skudra, marmora rožvabole un lapkoku praulgrauzis. Spožā skudra starp aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām ir viena no Latvijā biežāk sastopamajām un plašāk izplatītajām sugām – pirms gandrīz 10 gadiem Latvijā bija zināmi 174 šīs sugas novērojumi (Kalniņš, Dreimanis 2007), pašlaik DAP Ozols datubāzē ir 291 spožās skudras novērojumi, bet portāla Dabasdati.lv datubāzē – 156 novērojumi (abas datubāzes skatītas 29.10.2016., nav pārbaudīts, vai abās vietās ir informācija par vienām un tām pašām atradnēm). Arī marmora rožvabole ir izplatīta visā Latvijā, taču sastopama diezgan reti. Pašlaik DAP Ozols ir informācija par 45 marmora rožvaboles atradnēm, savukārt Dabasdati.lv datubāzē – 19 atradnēm (skatīts 30.10.2016.). Lapkoku praulgrauzis ir Eiropas nozīmes prioritāri aizsargājama bezmugurkaulnieku suga, kam Latvijā pašlaik ir nelabvēlīgs aizsardzības stāvoklis (Anonīms 2013a, Anonīms 2013b).

Alejā ir sastopama lapkoku praulgrauža (un citu ar šo sugu saistītu aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu) dzīvotne ar viduvēju kvalitāti. Alejā ir mazs dobumainu platlapju skaits un tas nesasniedz minimāli nepieciešamo koku skaitu, kāds vajadzīgs lapkoku praulgrauža populācijas pastāvēšanai ilgtermiņā (Bāra u.c. 2015). Dzīvotnes kvalitāti negatīvi ietekmējošs faktors ir Alejas koku vecumstruktūra (faktiski tikai viena koku paaudze), savukārt apgaismojuma apstākļi ir kopumā labi – dubultalejas apstākļos ārējās un iekšējās koku rindās ir mazliet atšķirīgi gaismas apstākļi un kopumā lapkoku praulgrauzim šajā ziņā ir piemēroti koki.

Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka Aleja kopā ar Rencēnmuižas parku un pārējām tuvākās apkārtnes alejām veido vienotu sistēmu, kurā dobumainu platlapju koku skaits ir ievērojami lielāks. Arī pārējie lapkoku praulgrauža dzīvotnes kvalitātes parametri – saules izgaismojums, vecumstruktūra ir labāki ārpus aizsargājamās Alejas citos tuvākās apkārtnes aleju posmos. Piemēram, salīdzinot aizsargājamo Aleju un papildus apsekoto aleju, kas ved Rencēnu virzienā, jāsecina, ka koki ar lielākām dimensijām, lielākiem dobumiem atrodas tieši tajā ceļa posmā, kuram nav aizsargājamās alejas statuss.

Kopumā Rencēnmuīžas apkārtne lapkoku praulgrauža dzīvotne vērtējama kā diezgan laba. Nākamā tuvākā zināmā sugas atradne gan atrodas 9km attālumā, tomēr ainavā ir daudz savrup augošu platlapju, tādēļ, iespējams, pastāv vēl citas, tuvāk novietotas, līdz šim neatklātas sugas atradnes. Rencēnmuīžas apkārtne atradnes izolācija vērtējama kā viduvēja. Lapkoku praulgrauzis ir Eiropas nozīmes prioritāri aizsargājama bezmugurkaulnieku suga, kam Latvijā pašlaik ir nelabvēlīgs aizsardzības stāvoklis (Anonīms 2013a, Anonīms 2013b). Tā kā aptuveni puse no populācijas apdzīvo atklātā kultūrainavā esošos parkus, alejas un apstādījumus (Telnov 2005), ir ļoti būtiski saglabāt šīs sugas dzīvotnes alejās (Telnov, Matrozis 2012), arī tad, ja pastāv tādi negatīvi dzīvotnes kvalitāti ietekmējoši faktori kā viduvēja izolācijas pakāpe vai nepietiekams dobumaino koku skaits.

Aizsargājamajai Alejai ir neliela, bet apkārtne citām alejām – augsta nozīme citu aizsargājamu un retu bezmugurkaulnieku sugu saglabāšanā, jo alejās ir daudz dažādu šādām sugām nozīmīgu mikrobiotopu – atmirušā koksne (lielu dimensiju zari, atsevišķi nokaltuši koki, stubeņi), koksnes sēņu, sulošu koku klātbūtne.

Ņemot vērā Alejā konstatēto īpaši aizsargājamas sugas klātbūtni, kā arī Alejas telpisko novietojumu plašākā bezmugurkaulniekiem nozīmīgu dzīvotņu sistēmā, kurā zināmas vēl piecas retas bezmugurkaulnieku sugas, uzskatu, ka **Alejai ir būtiska nozīme aizsargājamo bezmugurkaulnieku saglabāšanas kontekstā.**

7. REKOMENDĀCIJAS TURPMĀKAJAI ALEJAS APSAIMNIEKOŠANAI

Alejai noteikti ir saglabājams aizsargājamas alejas, dabas pieminekļa statuss. Ņemot vērā Alejas nozīmi aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu saglabāšanā, rekomendēju plānot šādus teritorijas apsaimniekošanas pasākumus:

1. **Alejā saglabājami visi dobumainie koki.** Jāatzīmē, ka arī nelieli, no ārpuses grūti pamanāmi dobumi var būt piemērota marmora rožvaboles, melnās praulvaboles, lapkoku praulgrauža un citu retu, aizsargājamu bezmugurkaulnieku sugu dzīves vieta. Bez mugurkaulnieku daudzveidībai nozīmīgi ir lieli koku dobumi, īpaši, ja tajos ir liels praulu daudzums. Dobumus nedrīkst aizmūrēt, mehāniski norobežot. Nepieciešama regulāra sadzīves atkritumu (pašlaik to nav daudz) izvākšana no dobumiem.
2. **Pašlaik nav nepieciešami speciāli pasākumi labākai Alejas koku ilgmūžības nodrošināšanai.** Tomēr nākotnē tāda nepieciešamība var rasties, tāpēc nepieciešama arborista konsultācija.
3. Cilvēku veselībai un dzīvībai, kā arī transportlīdzekļu satiksmei bīstamu koku izveidošanās situācijās nepieciešams apsvērt, kādas alternatīvas pastāv koku saglabāšanas nodrošināšanai. Ja nepieciešams koku nozāgēt, vajadzīgs Dabas aizsardzības pārvaldes saskaņojums, rekomendējama bezmugurkaulnieku jomas eksperta klātbūtne, lai nozāgējamā koka stumbrā potenciāli esošos aizsargājamo bezmugurkaulnieku individuus varētu pārvietot uz citiem Alejas kokiem. Ja pastāv tāda iespēja, koku zāgēšanas gadījumā saglabājami augsti (>3m) celmi. Nokaltušu koku augstie celmi ir mazāk bīstami, ja tiek nozāgēti lielie zari. Nokaltušu koku stubeņi dažus gadus (3-4 gadi) ir saglabājami. Šādā veidā tiek nodrošināts, ka savu attīstību var iziet dobumos dzīvojošo bezmugurkaulnieku kāpuri. Tāpat nokaltuši koki ar mizu ir nozīmīga dzīvotne aizsargājamajām saproksilajām sugām, daudzas no kurām ir saistītas ar nokaltušiem kokiem, kamēr tiem nav nolobījusies miza. Pēc tam nokaltušu koku loma aleju bezmugurkaulnieku daudzveidības saglabāšanā samazinās. Īpaši jāatzīmē, ka Alejā ir koki ar atmirušiem zariem un zemu vitalitāti, tomēr joprojām augoši – no bezmugurkaulnieku daudzveidības viedokļa šādus kokus Alejā ir jāsaglabā, atbilstoši veicot koka vainaga kopšanas darbus (arborista kompetence).
4. Ja pieguļošajās teritorijās tiek iekārtotas mājlopu ganības, ieteicams aplokā iekļaut arī Alejas teritoriju. Piemēram, Rencēnmuīžas apkārtne citos aleju posmos, mājlopu ganībās elektriskais žogs ir izvietots tieši gar ceļu, ietverot arī alejas kokus un šādā veidā nodrošinot veco platlapju stumbriem piemērotus gaismas apstākļus (6.attēls). Ja tiek pieņemts lēmums

Alejas robežas paplašināt (skat. atzinuma 8.punktu), tad šis jautājums ir aktuāls arī alejas posmam, kas ved Rūjienas virzienā.

8.attēls. Rekomendējama alejas koku iekļaušana pieguļošo ganību teritorijā, izvietojot aploka elektrisko žogu tuvu ceļam, ietverot alejas kokus, kā tas redzams šajā Rencēnmuīžas-Ēveles ceļa posmā. Foto: Kristaps Vilks, 2016.

8. PAŠREIZĒJO ALEJAS ROBEŽU IZVĒRTĒJUMS

No aizsargājamo bezmugurkaulnieku saglabāšanas viedokļa, **Alejas pašreizējām robežām nav loģiska pamatojuma.** Aizsargājamajā alejā atsevišķi ir nepietiekams dobumaino koku skaits ekoloģiski prasīgāko aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu populāciju pastāvēšanai ilgtermiņā. Tomēr aizsargājamā Aleja iekļaujas plašākā Rencēnmuīžas apkārtnes aleju un parka vienotā sistēmā ar ievērojami lielāku dobumaino koku skaitu. Arī citi aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu dzīvotņu parametri pašlaik ir augstāk novērtēti tieši ārpus aizsargājamās Alejas. Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta neitrālā zona nenodrošina pietiekamu aizsardzību pašlaik neaizsargātajiem aleju posmiem. Papildus noteikti jāatzīmē, ka alejas ar nepārtrauktu, tipisku "tunelveida" struktūru tik lielā garumā kā tas novērojams Rencēnmuīžas apkārtnē, Latvijā nav plaši sastopamas. **Rekomendēju izskatīt iespēju aizsargājamās alejas statusu piešķirt arī inventarizācijā papildus apsekotajām alejām (4.attēls).** Papildus apsekotās alejas neatrodas apdzīvotās vietās, to tiešā tuvumā nav dzīvojamā apbūve, bet gan atklāta lauksaimniecības zemju ainava. Šādos apstākļos ir mazāks dažādu konfliktsituāciju rašanās risks, ir iespējams nodrošināt ne tikai dzīvu dobumaino koku saglabāšanu, bet arī noteiktus atmirušās koksnes elementus, kas ir svarīgi, piemēram, Rencēnmuīžas apkārtnē konstatētajai blāvajai briežvabolei un citām sapsprosilajām sugām.

9. SECINĀJUMI

Atbilstoši pašreizējam zināšanu līmenim, Rencēnmuīžas alejai ir būtiska nozīme īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu saglabāšanas kontekstā. Šeit konstatētas 1-3 īpaši aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas (spožā skudra, iespējams arī marmora rožvabole un blāvā briežvabole). Alejā ir tipiska, viduvējas kvalitātes prioritāri aizsargājamā lapkoku praulgrauža dzīvotne, šī suga konstatēta blakus esošajā Rencēnmuīžas parkā. Alejai ir saglabājams dabas pieminekļa, aizsargājamas alejas statuss. Alejā ir saglabājami dobumaini koki, speciāli apsaimniekošanas pasākumi pašlaik nav nepieciešami, tomēr atzinumā sniegta informācija par ieteicamo rīcību nākotnē. Rencēnmuīžas aleja ir plašākas aizsargājamo bezmugurkaulnieku dzīvotņu sistēmas daļa. Labāka dzīvotņu kvalitāte ir teritorijai ārpus Rencēnmuīžas alejas, tādēļ pašreiz noteiktajām alejas robežām nav loģiska pamatojuma bezmugurkaulnieku daudzveidības saglabāšanas kontekstā. Rekomendēts paplašināt aizsargājamo aleju, piešķirot aizsargājamas alejas statusu arī trim citiem Rencēnmuīžas apkārtnes aleju posmiem. Piezīme: Rencēnmuīžas alejai var būt vēl citas bioloģiskās daudzveidības (dabas), kultūrvēsturiskās vai citas vērtības, kas nav šī eksperta atzinuma kompetencē.

10. IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

Anonīms 2013a. Ziņojums Eiropas Komisijai par biotopu (dzīvotņu) un sugu aizsardzības stāvokli Latvijā. Novērtējums par 2007.-2012.gada periodu.

http://www.daba.gov.lv/public/lat/dati1/zinojumi_eiropas_komisijai/

Anonīms 2013b. Ziņojums Eiropas Komisijai par biotopu (dzīvotņu) un sugu aizsardzības stāvokli Latvijā. Novērtējums par 2007.-2012.gada periodu.

http://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=/lv/eu/art17/envuc1kdw/LV_species_reports-131018-113252.xml&conv=354&source=remote#1084BOR

Auniņš A. (red.) 2013. Eiropas Savienības aizsargājamie biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata. 2.papildinātais izdevums. Rīga, Latvijas Dabas fonds, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 320 lpp.

Bāra J., Nītcis M., Lārmanis V., Valainis U. 2015. Parkveida pļavu un ganību aizsardzības plāns. Daugavpils, Daugavpils Universitātes Dzīvības zinātņu un tehnoloģiju institūts, 86 lpp.

Ek T., Auziņš R., Suško U. 2002. Mežaudžu atslēgas biotopu inventarizācija. Metodika. Latvija, Valsts Meža dienests, Östra Götaland Mežu pārvalde, Zviedrija, 76 lpp.

Telnov D. 2005. Lapkoku praulgrauža *Osmoderma eremita* (Scopoli, 1763) sugas aizsardzības plāns. Rīga, Latvijas Entomoloģijas biedrība, 100 lpp.

Telnov D., Fagerstrom Ch., Gailis J., Kalniņš M., Napolov A., Piterāns U., Vilks K. 2006. Contributions to the Knowledge of Latvian Coleoptera. 5. Latvijas Entomologs, 43: 78-125.

Telnov D., Matrozis R. 2012. Cultural heritage at the service of nature conservation: *Osmoderma barnabita* Motschulsky, 1845 (Coleoptera: Scarabaeidae) migration corridor in Rīga, Latvia. Latvijas Entomologs, 51: 63-79.

Vilks K. (red.) 2013. Bez mugurkaulnieku monitoringa metodika Natura 2000 teritorijās. Rīga, Latvijas Entomoloģijas biedrība, 65 lpp.

Vilks K. (red.) 2015. Latvijā sastopamās Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas. Rīga, Latvijas Entomoloģijas biedrība, Dabas aizsardzības pārvalde, 96 lpp.

ar specializāciju par bezmugurkaulniekiem un meža un virsāju biotopiem
(DAP sertifikāts Nr. 10, derīgs līdz 25.03.2019.)

Kontaktinformācija:

tālrunis: 26513497

e-pasts: kristaps.vilks@lu.lv